

MEMO: Haridusstrateegia 2020 väljatöötamisest

Koostas: Lelo Liive, Eesti Koostöö Kogu

1. Harta ettepanek

Novembris, 2008 esitas Eesti Koostöö Kogu (*edaspidi EKK*) Harta Ettepaneku töötada välja ja võtta Riigikogus vastu Eesti pikaajaline haridusstrateegia. Vastava ettepanekuga ühines ka Eesti Haridusfoorum. Vastavasisuline ettepanek esitati haridusministrile 11. Novembril 2008. Riigikogu arutas seda olulise tähtsusega riikliku küsimusena 13. Novembril 2008.

2. Partnerlus Eesti pikaajalise haridusstrateegia (elukestva õppe strateegia) koostamiseks

Järgnevalt Harta ettepanekule sõlmisid minister Tõnis Lukas, Eesti Haridusfoorumi ja Eesti Koostöö Kogu septembri algul 2009 kokkuleppe Eesti pikaajalise haridusstrateegia (elukestva õppe strateegia) koostamiseks. Riigisekretäri otsustas 27 novembri 2009 rahuldada Eesti Koostöö Kogu taotlus projektile „Partnerlus Eesti pikaajalise haridusstrateegia (elukestva õppe strateegia) koostamiseks“ (*edaspidi projekt*). EKK partneriteks strateegia väljatöötamisel on Eesti Haridusfoorum ja Haridus- ja Teadusministeerium. Projekti eesmärgiks, on „Eesti haridusstrateegia väljatöötamine, mis seostaks juba kehtivates arengukavades sätestatu ning pakuks kooskõlastatud lahendusteid Eesti haridussektori võtmeteemade osas“. Strateegia väljatöötamist rahastas ESF. Valmimise tähtaeg oli 1. juuli 2011.

Jaanuaris 2010 moodustati strateegia koostamiseks juhtkomisjon (9 liiget: Kalle Küttis (esimees), liikmed Mati Heidmets, Margit Sutrop, Andres Keevallik, Epp Rebane, Tiina Annus, Krista Loogma, Anu Toots, Olav Aarna) ja kinnitati lähteülesanne. Sisuline koordinaator Tallinna Ülikooli professor Mati Heidmets, projektijuht Lelo Liive Eesti Koostöö Kogust. Toimunud on kaks avalikku konkurssi ekspertide leidmiseks (mai, sept 2010). Septembris 2010 moodustatud on 3 ekspertgruppi (teemad: hariduses osalemine, hariduse korraldus ja õppeprotsess), kelle juhid on vastavalt Marju Lauristin, Olav Aarna ja Margit Sutrop. Ekspertide töö tulemusena soovitakse jõuda laiapõhjaliselt aktsepteeritud elukestva õppe strateegiani, mis pakub kõigile kvaliteetset õpet ning on maailmas tuntud ja tunnustatud.

Toimunud on 3 avalikku konverentsi (mai 2010- teemaks võtmeteemade määramine; 1. 02.2011- teemaks Strateegia esimese projekti arutamine; 25.05.2011- lõppversiooni läbiarutamine huvitatud osapoolte ja partneritega).

3. „Elukestev õpe elu5x“

Järgmine samm elukestva õppe propageerimisel on vastvalminud *Haridusstrateegia* ellurakendamine. Seda toetab Eesti Koostöö Kogu poolt koordineeritav ja Euroopa Liidu rahastatud projekt **Elu5x ehk Elukestev õpe eluviisiks** (*ese-LLL, Estonian Strategy for Education and Lifelong Learning*).

1.03. 2011 kuni 29.02.2012 kestva projekti **Elu5x** eesmärk on Eesti inimeste teadlikkuse tõstmine elukestva õppe võimalustest ning motivatsiooni kujundamine eneseharimiseks. Muuhulgas keskendutakse ka noortele, mitte-eestlastele ja üle keskea inimestele - neile kelle konkurentsivõime tööturule sisenemiseks ja seal püsimiseks on, võrreldes teiste rühmadega, osutunud nõrgemaks.

Projekt **Elu5x** raames tutvustatakse Haridusstrateegiat konverentsidel ning toimuvad regionaalsed ja maakondlikud ümarlauad elukestva õppe vallas. Tulemusena valmivad ettepanekud haridusstrateegia rakendamiseks ning ka praktiline materjal *Õpin õppima*. Elukestva õppe populariseerimist toetatakse nii tava- kui sotsiaalmeedia ja PR-tegevuste abil.

Projekti partnerid on Eesti Koostöö Kogu, Haridus- ja Teadusministeerium, Elukestva õppe arendamise sihtasutus INNOVE, AS Eesti Ajalehed ning Kommunikatsioonibüroo Powerhouse.

4. Taust

4.1. Euroopa Liit

Euroopa riigid on võtnud kohustuse töötada välja elukestva õppe strateegiad (Euroopa Komisjon, 2001)¹, mis oleks ühtne ja kõikehõlmav, mis põhineb huvigruppide kaasatusel ja soodustab paindliku õppe võimalusi. Kuigi riigid on saavutanud edu strateegiatega koostamisel on Euroopa Liidu Nõukogu korduvalt rõhutanud (Euroopa Liidu Nõukogu 2008²; Euroopa Liidu Nõukogu, 2010³), et nende rakendamine realselt õppijale elukestva õppe kontekstis on jätkuvalt probleemiks⁴.

Euroopa Komisjon ja akadeemilised uurimused on jõudnud ühisele järeldusele, et kuigi on olemas konsensus (poliitiline ja teaduslik) liikuda edasi õpiühiskonna poole siis selle eesmärgi elluviimisteedes on suured lahkavused. Kuhn (2007, lk.12)⁵ on öelnud: *Mitte ainult poliitiline eliit, ka sotsiaalteadlased nendes riikides [uuring hõlmab 15 Euroopa Liidu riiki ning ka teisi riike] arutavad ideed liikuda ÕPIÜHISKONNA kui põhimõtteliselt soovitava eesmärgi poole, vaatamata mõnedele kriitikutele kuid on mure, kuidas praktikas ÕPIÜHISKOND ellu rakendada.*

Õpiühiskonna rakendamise vajadust on tunnustanud uuendatud üleeuroopalises hariduse ja koolituse koostööraamistikus aastateks 2010-2020. Selles nimetatakse elukestva õppe strateegiatega ellurakendamist võtmeküsimuseks, et muuta elukestev õpe realsuseks: *Kuigi võib välja töötada tulevikku suunatud uusi algatusi elukestva õppe valdkonnas, on siiski vajalik edasised sammud käimasolevate algatuste rakendamiseks, eelkõige viimaks sisse ühtsed ja terviklikud elukestva õppe strateegiad.*

Valitsusel ei ole mingit garantiid, et tema projektid ja reformid ka tegelikult rakendatakse, kui puudub huvitatu hariduseksperptide heakskiit. Haridus on katselava, kus riigi võimet iseseisvalt tegutseda piirab vägagi huvirühmade mõju. Elukestva õppe strateegia ja poliitika hõlmab väga erinevaid õppimise olukordi ja seega hõlmab heterogeense hulga huvitatud osapooli. Elukestva õppe strateegia puhul peaksid poliitika kujundajad ja huvigrupid leppima kokku kahes kriitilises küsimuses: (1) kui suures ulatuses huvirühmad osalevad aktiivselt strateegia kujundamisel ja (2) kuidas nad tegelevad selle rakendamisega⁶.

¹ European Commission (2001). *Communication from the Commission. Making a European Area of Lifelong Learning a Reality.*

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2001:0678:FIN:EN:PDF> [cited 23.01.2010]

² Council of the European Union (2008). *Key messages to the Spring European Council in the fields of Education/Training and Youth EDUC 59.* <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/08/st06/st064445.en08.pdf> [cited 25.01.2010].

³ Council of the European Union (2010). *Nõukogu otsus Märts 25/26 2010.*

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/113591.pdf [cited 5.05.2010].

⁴ http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc1122_en.htm

⁵ Kuhn, M and Sultana, R (2006). *Homo Sapiens Europaeus? Creating the European Learning Citizen.* Peter Lang Publishing, Inc., New York

⁶ Wallner J (2008) Legitimacy and Public Policy: Seeing beyond Effectiveness, Efficiency, and Performance. *Policy Studies Journal*, VOL.36. No3, 2008 (lk. 425): *For example, a government can pull away from societal actors and isolate itself throughout the policy process to achieve fast and efficient decision making that precisely adheres to the government's stated agenda. Alternatively, a government can choose to engage stakeholders and the public in meaningful participation. No doubt, engagement may slow the policy process down and perhaps reshape a government's policy agenda. However, the democratic principle of popular control includes the expectation that non-state actors, both citizens and stakeholders, should be able to participate throughout the various stages of the policy cycle.*

4.2. Eesti

Haridusstrateegia väljatöötamisel lähtutakse järgmistest põhimõtetest⁷:

Strateegia suunitlus. Tänapäevane Eesti haridussektor on väljakujunenud ja toimiv süsteem. Seetõttu ei vaja me kõikehõlmavat või süsteemi aluseid uuendavat hariduse arengukava. Vaja on strateegiat, mis oleks selgelt fokuseeritud haridussektori võtmeteemadele - teemadele, kus on senise arengu käigus ilmnunud vastuolud või probleemid ning mille lahendamisel olulisel määral sõltub Eesti hariduse ja kogu meie ühiskonna jätkusuutlikkus ja konkurentsivõime.

Võtmeteemad. Võtmeteemade puhul on eelistatult tegemist mitmeid haridusastmeid läbiva teemadega, need on teemad, mille puhul on ilmnunud vastuolu või ebasoovitav arengutrend ning mis seetõttu vajaks korrigeerimist. Tegemist ei ole haridussektori spetsiifiliste küsimustega vaid Eesti üldist arengut mõjutavate teemadega – näiteks: Eestile sobiva haridusasutuste võrgu kujundamine; efektiivsust toetava ja võrdseid võimalusi tagava hariduse rahastamismudeli väljatöötamine; õiglase juurdepääsu tagamine Eesti haridussektoris koos tekkinud barjääride vähendamisega; sisemise ja välise kvaliteedikindlustuse juurutamine kõigil haridusastmetel; keskkonna ja tingimuste loomine haridusinnovatsioonide juurdumiseks jms. Strateegia võtmeteemade arv võiks olla kuni 10.

Rahvusvaheline kontekst. Nii võtmeteemade määratlemisel kui strateegia kujundamisel tuleb lähtuda asjaolust, et Eesti haridus ei ole suletud süsteem, me oleme osa laiematest arengutest nii Euroopas kui kogu maailmas. Nende arengute teadmine ja arvestamine on oluline eeldus asjakohase strateegia loomiseks Eesti jaoks. Võtmeteemade määratlemise aluseks on Eesti haridustegelikkuse erinevate aspektide võrdlemine muu maailma arengutega.

Innovatsioon ja konkurentsivõime. Mitmete oluliste haridusnäitajate osas kuulub Eesti täna maailma tippu. Strateegia peab aitama säilitada meie traditsioonilisi tugevusi ning pakkuma innovaatilisi lahendusi Eesti jaoks vastuoluliste teemade või „pudelikaelte“ osas. Strateegia realiseerimine peab parandama Eesti positsiooni rahvusvahelises võrdluses, suurendama meie haridussektori efektiivsust ja uuendusmeelsust, tõstma haridusprotsessi osapoolte rahulolu, aitama kaasa Eesti inimeste elukvaliteedi tõusule.

Andmepõhisus. Nii võtmeteemade määratlemine kui strateegia loomine peab toetuma usaldusväärsele andmestikule ning pädevatele eksperthinnangutele. Kuigi strateegia kujundamine ei sisalda originaaluuringute läbiviimist, on nii Eesti kohta käiva kui rahvusvahelisi arengutrende kirjeldava andmestiku koondamine ja korrastamine kogu strateegiaprotsessi oluline koostisosa. Strateegia väljatöötamisel tehtavad valikud ja otsused peavad olema tõendus põhised, toetuma selle valdkonna rahvusvahelisele ekspertiisile ning olema poliitiliselt sõltumatud.

5. Ajakava

01.10. 2008 - Harta Foorum „Eesti hariduse tulevik – võimalused ja valikud“

11. 11. 2008 - Eesti Koostöö Kogu Harta Ettepanek: Eesti Haridus 2018

13.11. 2008 - Riigikogu täiskogu ees toimus olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Eesti hariduse kvaliteet ja kättesaadavus" arutelu

09. 09.2009 – Juhtkomisjoni istung: korralduslikud küsimused, kolmepoolse kokkuleppe sõlmimine

09. 09. 2009 - Haridus- ja teadusminister Tõnis Lukas, Eesti Haridusfoorum ja Eesti Koostöö Kogu esindajad sõlmisid kokkuleppe Eesti pikaajalise haridusstrateegia (elukestva õppe strateegia) koostamiseks.

26.10.2009 - Juhtkomisjoni istung: valiti esimeheks Kalle Küttis

27.11. 2009 - Rahuldati Eesti Koostöö Kogu taotlus ESF projekti „Partnerlus Eesti pikaajalise haridusstrateegia (elukestva õppe strateegia) koostamiseks“ ning eraldati toetuseks 955 800 Eesti krooni millele lisaks on Eesti Koostöö Kogu kohustatud tagama projekti omafinantseeringu 106 200 Eesti

⁷ Lähteülesanne" Eesti haridusstrateegia aastani 2020" - 25.01.10 <http://www.kogu.ee/projekti-materjalid/>

krooni. Strateegia valmimise lõpptähtaeg on 1. juuli 2011.

Projekti üldeesmärgiks on Eesti riigi ja ühiskonna suurem konkurentsivõime ja arengu jätkusuutlikkus, mis toetub hästi toimivale haridussüsteemile. Selleni jõudmiseks koostatakse ühiskonnas läbiarutatud ja laiale konsensusele toetuv Eesti pikaajaline haridusstrateegia, mis on fookuseeritud tänase Eesti hariduselu võtmeküsimustele. Projekti kitsamaks eesmärgiks on ühtse arusaama kujundamine Eestile sobivast haridussüsteemist ja selleni viivatest sammudest.

16.12.2009 - Juhtkomisjoni istung: valiti projekti sisuliseks koordinaatoriks Mati Heidmets

11.01.2010 - Haridus ja -teadusminister kinnitas strateegia väljatöötamiseks moodustatud juhtkomisjoni koosseisu, sh. selle esimehe, aseesimehed ning töökorra.

20.01.2010 - Juhtkomisjoni istung: kiideti heaks lähteülesanne.

25.01.2010 - Komisjoni esimees Kalle Küttis kinnitas strateegia lähteülesande

04.03.2010 - Juhtkomisjoni istung: avalikustati strateegia koostamisega seonduv informatsioon ja lepiti kokku konkursi korraldamine ekspertide leidmiseks

4.03.2010 - Pöördumine avalikkuse poole arvamuse avaldamiseks "Millised teemad/küsimused peaksid saama koostatava haridusstrateegia fookuseks, mis peaks olema järgmise kümnendi Eesti hariduse arenguprioriteetid?"

21.04.2010 - Juhtkomisjoni istung: Otsustati korraldada huvitatud osapooltega Hariduse ümarlaud 12. mail; kuulutati välja konkurss eksperdi leidmiseks analüüsi läbiviimiseks I ja II taseme hariduse kohta ning otsustati viia läbi Eestis haridusstatistika ning haridusuuringute ja –võrdluste analüüs.

3.05.2010 - Konkurss ekspertide leidmiseks

12.05.2010 - Hariduse Konverents (Ümarlaud)

17.05.2010 - Juhtkomisjoni istung: valmistada ette järgmiseks istungiks esmane kavand: teema 1 (SÜSTEEM) osas Margit Sutrop, teema 2 (KOOL) osas Krista Loogma (Haridusfoorum), teema 3 (KÕRGHARIDUS) osas Mati Heidmets.

01-02.06.2010 - Juhtkomisjoni istung: Otsustati, et strateegia lähtub ühiskonna probleemidest, mille lahendamiseks haridusel on kandev roll.

10.06.2010 - Juhtkomisjoni istung: strateegia peateemana käsitletakse hariduses osalemist. Järgmiseks istungiks valmistatakse ette 5-10 teemade jaotusettepanekud.

16.08.2010 - Juhtkomisjoni istung: Otsustati moodustada 3 ekspertgruppi ja ekspertide leidmiseks kuulutada välja avalik konkurss koduleheküljel ja Õpetajate Lehes.

31.08.2010 - Kinnitati tööülesanne ekspertgruppidele ja kuulutati välja konkurss ekspertide leidmiseks

29.09.2010 - Kinnitati ekspertgruppide koosseis

24.11.2010 - Hariduse juhtkomisjoni ja ekspertgruppide ajurünnak Tallinnas

1.02.2011 - Hariduse Konverents (Ümarlaud)

10.02.2011 - Juhtkomisjoni istung: Edasised sammud 1.02.2011 ümarlual tutvustatud strateegiaprojekti täiendamiseks

10.02 – 25.04.2011 – Ekspertgruppide töö ning paljud arutelud Tallinnas ja Tartus

01.03.2011 – 29.02.2012 Projekt „Elukestev Õpe Elu5x“: Konverentsid, regionaalsed ja maakondlikud seminarid; materjal „Õpi õppima“ . Vt. www.elu5x.ee

09.05.2011 – Juhtkomisjoni istung: Strateegia projekti arutelu enne avalikku arutelu

25.05.2011 – Hariduse Konverents

01-10.06.2011 – Konsultatsioonid oluliste siht-ja sidusorganisatsioonidega (Tööandjate Keskliit, Säästva Arengu Komisjon, Eesti Üliõpilaskondade Liit, Eesti Lasteaednike Liit, Eesti Koolijuhtide Ühendus, Eesti Õpetajate Liit, Eesti Maaomavalitsuste Liit, Eesti Linnade Liit, maavalitsused, Rakenduskõrgkoolide Rektorite Nõukogu, jt.)

15.06.2011 – Juhtkomisjoni istung lõppseisukohtade kujundamiseks: Haridusstrateegia 2020 projekt kiideti heaks, juhtkomisjon otsustas jätkata tööd strateegia ellurakendamiseks.

29. Juuni 2011- Haridusstrateegia 2020 ja selle taustamaterjali üleandmine ministrile.